Anteckningar om svenska skalbaggar. X.

Av

THURE PALM.

Micridium Halidayi Matth. — Denna art har jag träffat på flera lokaler inom Strömsholmsområdet (Vstml.), där den förekommer i murkna ekar med *Lasius brunneus* Latr.

Quedius ventralis Arag. — Helt överraskande var att den 29/6 1954 finna 1 ex. av denna art — förut endast känd från Skåne (Ent. Tidskr. 1952, p. 240–242) — i trakten av Strömsholm (Vstml.), där det levde i det inre av en till marken nerblåst, grov, ihålig och mycket murken almtopp, som innehöll lämningar av gamla fågelbon.

Q. Invreae Grid. — En imago och larver av sannolikt samma art togos den 8/9 1954 i ett råttbo i Västeråstrakten. Boet befann sig i en allé med gamla lövträd och tät gräsmatta mellan stammarna. Det hade inretts i markytan under ett stort barkstycke av alm, var förfärdigat av gräs och torra löv samt innehöll en råtthona med diande ungar.

Euryusa coarctata Märk. — Efter mycket sökande i Strömsholmstrakten (Vstml.) erhöll jag den 14/5 1954 en hona av arten i en ihålig ek, som brutits och vindfällts av januaristormen samma år. Exemplaret levde i sällskap med talrika *E. sinuata* Er. och värdmyran *Lasius brunneus* Latr.

Phloeopora angustiformis Baudi och *teres* Grav. — Genom Victor Hansens utmärkta framställning av släktet *Phloeopora* in Danm. Fauna (Rovbiller III, 1954, p. 362–367) och efter jämförelse med utländska ex. har det blivit klart, att *angustiformis* är vår vanligare art och att *teres*, om denna art överhuvudtaget förekommer i Sverige, måste vara mycket sällsynt. I mitt eget material, som omfattar ett 40-tal ex. från olika delar av landet (Sk., Hall., Smål., Ög., Gtl., Vg., Upl., Vstml., Dal., Gstr. och Jmt.), är endast *angustiformis* representerad. Äldre bestämningar av »*angustiformis*» och »*teres*» — båda arterna skola enligt Cat. Col. 1939 förekomma i Sverige — äro helt säkert i behov av omprövning.

Stichoglossa prolixa Grav., en i fråga om yttre karaktärer varierande art. — Sommaren 1954 tog jag vid Strömsholm (Vstml.) under ekbark ett *Stichoglossa*-ex., som till det yttre starkt avvek från den vanliga typen av *prolixa* Grav. Detta gav anledning att närmare granska hela mitt material av denna art, ett 50-tal ex. Härvid befunnos variationerna vara stora — även hos exemplar från samma lokal — men i stort sett kunde följande tre typer urskiljas:

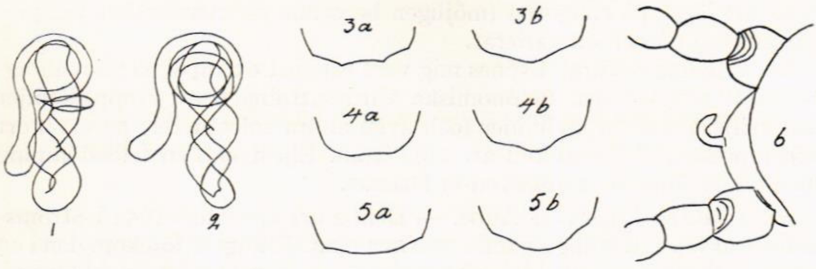

Fig. 1–5. *Stichoglossa prolixa* Grav. — 1–2. Receptaculum seminis hos ex. från Lpl. Pålkem (1) och Jmt. Fors (2). — 3–5. 8:e tergiten (a) och 6:e sterniten (b) hos ex. från Lpl. Pålkem (3), Vstm. Strömsholm (4) och Danm. Estrup (5).

Fig. 6. *Batrisodes adnexus* Hampe. Huvudets bågböjda horn hos ♂. — Original.

1. En övervägande nordlig typ, rödgul eller rödbrun, utan tydligt tvåfärgad bakkroppsspets, blankare och med kraftigare antenner, kortare täckvingar, svagare mikroskulptur (100 × förstoring) och grövre behåring än de övriga.

2. En mellan- och sydsvensk typ, blott funnen i 4 ex., som särskilt utmärkes av mörkare kroppsfärg, tvåfärgad bakkroppsspets, svagare glans och starkare mikroskulptur, mindre kraftiga antenner, finare, mera nedliggande behåring och tydligt längre täckvingar.

3. En sydsvensk typ, funnen i 9 ex., som i vissa hänseenden närmar sig 1, i andra 2. Några danska ex., som höjesteretsdommer Victor Hansen varit vänlig skicka mig, tillhöra också denna typ.

Mycket tydde sålunda på att *S. prolixa* kunde vara en kollektivart, och denna uppfattning stöddes även därav, att mikroskulpturen på bakkroppen (särskilt på 7:de tergit) var av något olika typ hos 1 och 2 och att formen hos bakkroppssegmenten företedde vissa, rätt betydande skillnader.

En dissekering av talrika exemplar med åtföljande undersökning av form och behåring hos 8:de tergit och 6:te sternit samt av aedeagus och receptaculum ha emellertid givit till resultat, att en artuppdelning ej bör göras. Visserligen kan olikheten vara stor hos de nämnda bakkroppsdetaljerna (jfr fig. 3–5), men detta gäller ej endast för ex. av typerna 1, 2 och 3, som tagits på skilda lokaler, utan stundom också för ex. från en och samma lokal. Hos penis och paramerer har jag ej kunnat spåra någon större skillnad och ej heller hos receptaculum. Särskilt detta sistnämnda organs komplicerade byggnad (jfr fig. 1–2) synes mig ge ett säkert utslag för att det rör sig om blott en enda, i fråga om det yttre starkt varierande art.

Receptaculum är svagt kitiniserad och därför svår att oskadad preparera fram och frilägga, men detta har dock lyckats i så många fall, att organen hos de olika typerna med visshet kunna sägas vara identiska,

trots att läget på slingorna (möjligen beroende på ovarsamhet vid prepareringen) då och då varierar.

Det erhållna resultatet synes mig vara ett gott exempel på nödvändigheten av att vid den taxonomiska värdesättningen av kroppsdetaljer hos kritiska småstaphylinider (och även andra coleopterer) ha ett stort och representativt material att utgå ifrån. Eljest kan en felbedömning med därav följande konsekvenser lätt ske.

Batrisodes Laportei Aubé. — Denna art återfanns 1954 i Strömsholmstrakten i åtskilliga gamla murkna ekar. Rikligast förekom den i en grov, ihålig ek, som knäckts av januaristormen, så att trädets inre blottats. Stammen hyste på olika höjd flera stora samhällen av *Lasius brunneus* Latr., men endast i dess nedersta del till en höjd av ca 2 m från marken höll *Batrisodes*-arten till. Där iakttogos under tiden 14/5–29/6 bortåt ett 50-tal ex. i sällskap med bl. a. *Scydmaenus Hellwigi* Hbst. och *Euryusa sinuata* Er., men icke någon enda *Batrisodes venustus* Reichb. Vid varmt väder — en sällsynt företeelse sommaren 1954 — kröpo djuren omkring, särskilt på partier i stubbens inre, som hade en fuktig, liksom jäsande ved och dit insektlivet även i övrigt koncentrerats.

B. adnexus Hampe. — Bland ett stort antal *Batrisodes venustus* Reichb. fann jag den 2/6 1954 vid insamling av insekter hos *Lasius brunneus* Latr. i en torkande, grov ek vid Strömsholm (Vstml.) också en ♂ av *B. adnexus* Hampe, som hade väl utvecklat horn på munskölden (fig. 6) (jfr Ent. Tidskr. 1953, p. 61–63). Hornet är böjt i krum bakåt och så långt som bredden hos 2:dra antennleden. Det inre av denna ekstam var ej åtkomlig, och ej heller ledde något röthål dit. Myran och hos denna inneboende skalbaggar visade sig i stamsprickor och på i ytan fuktig och svampig splintved. I eken tillvaratogos bland sällsynta arter även *Scydmaenus Perrisi* Rtt., *Dreposcia umbrina* Er., *Euryusa sinuata* Er., *Cryptophagus populi* Payk. och *Elater Hjorti* Rye (fig. 8).

Athous rufus De G. — Under en tjänsteresa till Böda kronopark i början av juni 1954 använde jag en del av pingsthelgen till att studera insektfaunan i grova tallstubbar på hyggena. *Athous rufus* har i denna sandiga skogstrakt på norra Öland haft namn om sig att vara en rätt vanlig art. Så kan dock knappast ha varit fallet 1954, då den förekom i en oväntat låg procent i 100-tals undersökta och sönderhuggna stubbar av lämplig ålder (3–6 åriga). Emellertid kan man nog lätt förbise arten, om den ej sökes i stubbarnas nedre del, vid eller t. o. m. under markytan, gärna där ett svällande råhumustäcke finnes och fuktigheten hos veden väl bevarats. Av allt att döma sker äggläggningen på rotgrenarna, ty endast på eller i närheten av dessa anträffades smålarver, medan de större — uppenbarligen som rovdjur — mestadels vandrade omkring högre upp i larvgångar av *Spondylis, Criocephalus* och *Leptura rubra* L., vilka alla som larver eller puppor i stort antal funnos i det inre av stubbarna.

De förpuppningsfärdiga *rufus*-larverna — utvecklingstiden torde

Fig. 7. Blottade *Spondylis*-puppor i tallstubbe med larver av *Athous rufus* De G. och *Elater sanguineus* L. i gångarna. Böda kronopark (Öland). 6/6 1954. — Foto: förf.

vara mångårig — hade åter dragit sig till stubbarnas yta, vid eller nära humustäcket, där också ett par puppor påträffades i hålor i den tjocka barken. Många av stubbarna voro bebodda av myror. Så länge stubbarna ej rörts och normala förhållanden rådde, fingo larver och puppor av cerambycider och andra skalbaggar vara i fred för myrorna. Men när ett yxhugg blottat en samling främmande puppor eller larver, kastade de sig genast med vild frenesi över dem!

Det var av intresse att jämföra levnadsvanorna hos *Athous rufus* och den likaledes storvuxna *Athous villosus* Fourcr. Medan den senare artens larver äro tröga och huvudsakligen leva av svampinfekterad ytved, äro *rufus*-larverna rörliga och uppenbarligen företrädesvis carnivora. I *Elater sanguineus* L.-larverna, som allmänt förekommo i stubbarnas cerambycid-gångar, hade de emellertid en svår konkurrent om den animaliska födan.

Platydema violaceum F. — Arten har förut rapporterats från flera lokaler i västra Mälardalen. Den 27/7 1954 fann jag den också på Eldgarnsön (Upl.) i östra Mälardalen. Där anträffades då i ett stort exemplar av *Auricularia mesenterica*, som täckte sidan av en ruttnande,

Fig. 8. Torkande *Lasius brunneus*-ek med bl. a. *Dreposcia umbrina* Er., *Scydmaenus Perrisi* Rtt., *Euryusa sinuata* Er. och *Cryptophagus populi* Payk. Strömsholms-trakten (Vstml.). 2/6 1954. — Foto: förf.

grov almstock, en puppa, som kläcktes den 2/8. Imagon behövde nära 3 veckor för att bli fullt utfärgad. Puppan låg i svampens torra ytterdel.

Leioderus Kollari Redtb. — Som väntat har denna långhorning visat sig ha stor utbredning även i andra delar av Mälarlandskapen än södra Västmanland. Sålunda har jag sommaren 1954 sett äldre eller nyare angrepp av arten i lönn (huvudsakligen alléträd utmed vägarna) i Södermanland vid Strängnäs, Mariefred och Huddinge samt i Uppland vid Norrtälje, Vällnora, Uppsala och Eldgarn. På den senare platsen hade flera lönnar dödats av arten. En av de starkast angripna fälldes och analyserades. Trädet var 12 cm grovt, 10 m långt och hade frisk ved utan röta. Det tillhörde ej någon växtlig typ utan hade starkt trängts av grannträd. Angreppstätheten var mycket stor på sektionen 1–5 m, där splintveden alldeles gnagts sönder runt hela stammen. Här räknades ca 30 flyghål per dm rundved, vilket motsvarar över 1000 flyghål på hela sektionen — en nästan ofattbar siffra vid tanke på att *Leioderus* ej förut har varit känd från denna av skalbaggssamlare flitigt besökta del av Mälardalen.

Curculio venosus Grav. — Med anledning av Leilers notis om svärmning av denna art i Ålemtrakten (Smål.) (Opusc. Ent. 1954, p. 215) kan jag meddela, att den vissa år uppträtt som ett svårt skadedjur i ekollon på den närbelägna Hornsö kronopark. Av hösten 1949 insamlade ollon voro mer än 50 % förstörda av larverna, som när ollonen falla bege sig ur dessa för förpuppning i marken. — Arten förekommer också i Mälardalens ekskogstrakter, t. ex. vid Strömsholm i Västmanland.

Ceuthorrhynchus pallidicornis Bris. — Den 10/5 1954 tog jag i Övergrans sn (Upl.) under håvning på vårblommor i gammal lövskog vid Mälaren ett ex. av en *Ceuthorrhynchus*, som beredde mig vissa svårigheter vid bestämningen. Med ledning av ett danskt (det. V. Hansen) och ett tjeckoslovakiskt (det. Roubal) jämförelseexemplar kunde djuret dock till sist fastställas vara *pallidicornis* Bris. Denna art upptages ej för Sverige i Cat. Col. 1939, men enligt vad lic. Nyholm i brev meddelat mig är den tidigare funnen i Skåne, nämligen i Stehagstrakten (1880-talet) och i Alnarp (1890-talet). Exemplar från dessa insamlingar finnas i Entomologiska museet i Lund sittande under namnet *C. symphyti* Bedel. Även i Danmarks Fauna (Snudebiller, p. 160) upptages *pallidicornis* under detta namn. Arten är i Danmark tagen i blommorna av *Pulmonaria officinalis*. Denna ört var mycket vanlig och i blom på den plats i Övergran, där håvningen skedde.

Miarus. — Med anledning av Andreas Strands omnämnande i Norsk Ent. Tidskr. IX, p. 69, att *Miarus Portae* Solari v. *confusus* Solari i. l. konstaterats förekomma i Nordnorge och Luleåtrakten, kan det vara av intresse att meddela de resultat prof. Franz och dr Solari kommit till beträffande mitt svenska *Miarus*-material (omkring 90 ex.), som för några år sedan reviderats av dem båda.

Prof. Franz anser mina *graminis* Gyll. och *micros* Germ. vara riktigt bestämda; mina *campanulae* L. skulle däremot sammanfalla med *frigidus* Franz.

Dr Solari anser likaledes, att bestämningarna av *graminis* och *micros* äro korrekta. Det mesta av *campanulae*-materialet skulle också vara riktigt bestämt. Sålunda går uppfattningen i sär hos de båda forskarna om Linnés gamla art *campanulae*. Medan Solari menar, att vår nordiska art är identisk med Linnés — vilket väl också är troligt — hävdar Franz, att de svenska »*campanulae*» äro identiska med hans nybeskrivna *frigidus* och att den äkta *campanulae* (L.) s. Franz har sin huvudutbredning i Mellaneuropa men även förekommer i Sydeuropa, Kaukasus och Sibirien.

I mitt »*campanulae*»-material urskilde dr Solari emellertid också två andra arter. Den ena var *Portae* Solari, som tagits vid Skäralid i Skåne, och den andra *brevitarsis* Solari, som anträffats i 2 ex., varav ett vid Revinge i Skåne och ett annat på Omberg i Östergötland. Enligt prof. Franz äro sannolikt *brevitarsis* Solari och *monticola* (Petzi) Franz synonyma.

Av det anförda framgår alltså, att frågan om *campanulae*-gruppens arter ännu ej kan anses slutgiltigt uppklarad och att det ännu torde vara för tidigt att ersätta våra hävdvunna nordiska namn på *Miarus*-arterna med nya.

Taphrorychus bicolor Hbst. — Meddelandet att denna art skulle ha påträffats i Västmanland i barken på grova ekstubbar (Ent. Tidskr. 1954, p. 62) har vid kontroll visat sig vara fel. Herr Widenfalk hade ej själv tagit arten utan godtagit en uppgift från en annan skalbaggssamlare, som förväxlat *Taphrorychus bicolor* med *Dryocoetes villosus* F. Den förstnämnda arten är i Sverige en bokinsekt, som endast undantagsvis går i ek, men då alltid i tunnbarkig ved.
